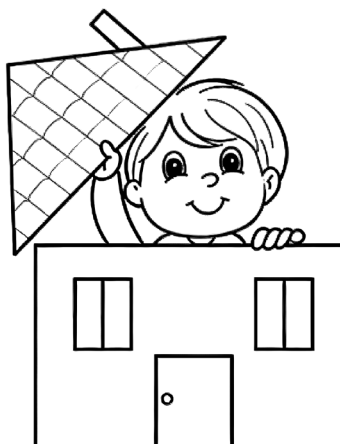

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	5
ΜΕΡΟΣ Α' – ΕΤΟΙΜΑΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΔΟΧΗ	
Κεφάλαιο 1 Ο χώρος ως πρώτη εμπειρία υποδοχής	11
Κεφάλαιο 2 Ο αποχωρισμός και η σχέση με την οικογένεια	19
ΜΕΡΟΣ Β' – ΜΠΑΙΝΟΥΜΕ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ	
Κεφάλαιο 3 Η υποδοχή στην τάξη	29
Κεφάλαιο 4 Γνωρίζουμε τους χώρους του σχολείου	43
Κεφάλαιο 5 Η σχολική ημέρα και οι ρουτίνες	63
ΜΕΡΟΣ Γ' – ΧΤΙΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ	
Κεφάλαιο 6 Οι πρώτοι κανόνες της ομάδας	83
Κεφάλαιο 7 Η προσωπική αυτονομία	103
Κεφάλαιο 8 Η συστηματική διδασκαλία των κοινωνικών κανόνων	119
Κεφάλαιο 9 Παρατηρούμε και αξιολογούμε τις κοινωνικές δεξιότητες	135
Κεφάλαιο 10 Διδάσκουμε τις κοινωνικές δεξιότητες στην πράξη	151

The background is a light gray surface covered with a repeating pattern of white line-art icons representing various school and art supplies. These include books, teapots, pencils, pens, calculators, paint palettes, scissors, and graduation caps, scattered across the entire page.

Για λόγους απλότητας
και αναγνωστικής ροής,
στο βιβλίο χρησιμοποιείται
ο όρος «ο εκπαιδευτικός»
ως κοινή αναφορά σε όλες και
όλους τους εκπαιδευτικούς,
χωρίς οποιαδήποτε διάκριση
ως προς το φύλο.

Εισαγωγή

Η πρώτη μέρα στο σχολείο δεν αρχίζει τη στιγμή που ανοίγει η πόρτα της τάξης. Έχει αρχίσει νωρίτερα: στις προσδοκίες του παιδιού, στις σκέψεις και στις ανησυχίες της οικογένειας, στον τρόπο με τον οποίο ο εκπαιδευτικός έχει προετοιμάσει τον χώρο, τα υλικά, τις πρώτες συναντήσεις και τις εμπειρίες που θα υποδεχθούν το παιδί.

Το βιβλίο αυτό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς της προσχολικής αγωγής που επιθυμούν να οργανώσουν με παιδαγωγική συνέπεια την υποδοχή, την προσαρμογή και τη συγκρότηση της ομάδας, δημιουργώντας από την πρώτη μέρα ένα περιβάλλον ασφάλειας, εμπιστοσύνης και ουσιαστικών σχέσεων.

Για ένα μικρό παιδί, η είσοδος στο σχολείο αποτελεί μια σημαντική μετάβαση. Απομακρύνεται, ίσως για πρώτη φορά, από το οικείο οικογενειακό περιβάλλον και καλείται να γνωρίσει νέους ανθρώπους, να κινηθεί σε άγνωστους χώρους, να ακολουθήσει διαφορετικούς ρυθμούς και να βρει τη θέση του μέσα σε μια ομάδα. Όλα όσα για τον ενήλικα μπορεί να φαίνονται αυτονόητα –η αίθουσα, η είσοδος, το μπάνιο, το γεύμα, η αναμονή, η σειρά, το μοίρασμα ενός παιχνιδιού– για το παιδί αποτελούν καινούριες εμπειρίες, τις οποίες χρειάζεται να ανακαλύψει, να κατανοήσει και να κατακτήσει.

Η προσαρμογή, επομένως, δεν είναι μια σύντομη διαδικασία που ολοκληρώνεται όταν το παιδί σταματήσει να κλαίει κατά τον αποχωρισμό. Είναι μια βαθύτερη διαδικασία μέσα από την οποία το παιδί δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης, αποκτά σταθερά σημεία αναφοράς, γνωρίζει το περιβάλλον, οργανώνει τις εμπειρίες του και αρχίζει να αισθάνεται ότι το σχολείο είναι και δικός του χώρος. Χρειάζεται χρόνο, συνέπεια, ευαισθησία και ουσιαστική συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια.

Σε αυτή τη διαδικασία, ο χώρος δεν αποτελεί απλώς το σκηνικό μέσα στο οποίο πραγματοποιούνται οι δραστηριότητες. Η οργάνωση της εισόδου, της αίθουσας, των γωνιών, των υλικών και των διαδρομών μεταδίδει στο παιδί μηνύματα. Ένας χώρος φιλόξενος, κατανοητός και οργανωμένος με παιδαγωγική πρόθεση μπορεί να προσφέρει ασφάλεια, να ενεργοποιήσει την περιέργεια και να ενθαρρύνει το παιδί να κινηθεί, να παρατηρήσει, να παίξει και να αναλάβει πρωτοβουλίες.

Εξίσου σημαντική είναι η σχέση που δημιουργείται με την οικογένεια. Ο αποχωρισμός δεν αφορά μόνο το παιδί· αφορά και τον γονέα που το συνοδεύει, το εμπιστεύεται σε ένα νέο περιβάλλον και χρειάζεται να αισθανθεί

ότι ακούγεται και γίνεται σεβαστός. Η επικοινωνία ανάμεσα στους ενήλικες, η σαφήνεια των ρόλων και η κοινή προσπάθεια για την υποστήριξη του παιδιού αποτελούν βασικές προϋποθέσεις μιας ήρεμης και ουσιαστικής ένταξης.

Όταν το παιδί περάσει την πόρτα της τάξης, αρχίζει να ανακαλύπτει τη σχολική ζωή. Γνωρίζει τους χώρους και τη λειτουργία τους, συνδέει τις δραστηριότητες με συγκεκριμένες στιγμές της ημέρας και αντιλαμβάνεται ότι ο σχολικός χρόνος έχει έναν ρυθμό, μια σειρά και μια επανάληψη. Οι καθημερινές ρουτίνες, όταν δεν εφαρμόζονται μηχανικά και άκαμπτα, λειτουργούν ως σταθερά σημεία αναφοράς. Βοηθούν το παιδί να προβλέπει τι θα ακολουθήσει, να οργανώνει τη δράση του και να νιώθει μεγαλύτερη ασφάλεια μέσα σε ένα περιβάλλον που αρχίζει πλέον να του γίνεται οικείο.

Η ένταξη, όμως, δεν ολοκληρώνεται με τη γνωριμία του χώρου και του ημερήσιου προγράμματος. Το παιδί καλείται να μάθει να ζει μαζί με άλλους. Να περιμένει, να ακούει, να ζητά, να μοιράζεται, να συνεργάζεται, να εκφράζει αυτό που αισθάνεται και να διαχειρίζεται μικρές δυσκολίες και συγκρούσεις. Καλείται επίσης να αναπτύξει την προσωπική του αυτονομία: να δοκιμάζει όσα μπορεί να κάνει μόνο του, να αναγνωρίζει πότε χρειάζεται βοήθεια, να φροντίζει τον εαυτό του και να αναλαμβάνει μικρές ευθύνες ανάλογες με τις δυνατότητές του.

Οι κανόνες της σχολικής ζωής δε χρειάζεται να παρουσιάζονται ως μια σειρά απαγορεύσεων που επιβάλλονται από τον ενήλικα. Μπορούν να γίνουν κοινά σημεία αναφοράς που βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν πώς οι πράξεις τους επηρεάζουν τους άλλους και πώς η συνεργασία κάνει τη ζωή της ομάδας πιο ήρεμη και ευχάριστη. Για να συμβεί αυτό, οι κανόνες χρειάζεται να διατυπώνονται με απλό και θετικό τρόπο, να παρουσιάζονται μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα και να εφαρμόζονται μέσα από το παιχνίδι, τη μίμηση, τη δραματοποίηση, τη συζήτηση και την επανάληψη.

Το ίδιο ισχύει και για τις κοινωνικές δεξιότητες. Δεν μπορούμε να θεωρούμε δεδομένο ότι κάθε παιδί γνωρίζει πώς να πλησιάσει μια ομάδα, να ζητήσει να συμμετάσχει σε ένα παιχνίδι, να προσφέρει ή να ζητήσει βοήθεια, να εκφράσει τη συμφωνία ή τη διαφωνία του, να υπερασπιστεί τον εαυτό του χωρίς να γίνει επιθετικό ή να μιλήσει για τα συναισθήματά του. Οι δεξιότητες αυτές καλλιεργούνται. Χρειάζονται παρατήρηση, σαφή διδασκαλία, κατάλληλα πρότυπα, ευκαιρίες εξάσκησης και θετική ανατροφοδότηση.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι καθοριστικός σε όλη αυτή τη διαδικασία. Ο εκπαιδευτικός δεν ενεργεί στη θέση του παιδιού ούτε επιδιώκει να

ελέγξει κάθε στιγμή της σχολικής ζωής. Παρατηρεί, οργανώνει, συνοδεύει, ενθαρρύνει, εξηγεί και παρεμβαίνει όταν χρειάζεται. Δημιουργεί ένα προστατευμένο αλλά δυναμικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο το παιδί μπορεί να δοκιμάζει, να κάνει λάθη, να επαναλαμβάνει, να ανακαλύπτει τις δυνατότητές του και να εμπιστεύεται τον εαυτό του και τους άλλους.

Το βιβλίο αυτό ακολουθεί ολόκληρη αυτή τη διαδρομή. Ξεκινά από την προετοιμασία της υποδοχής και τη σχέση με την οικογένεια, περνά στη γνωριμία με τον χώρο, την τάξη, τη σχολική ημέρα και τις ρουτίνες και προχωρά στη συγκρότηση της ομάδας, στην προσωπική αυτονομία, στους κοινωνικούς κανόνες και στη συστηματική καλλιέργεια των κοινωνικών δεξιοτήτων.

Η θεωρητική τεκμηρίωση συνδέεται σταθερά με την καθημερινή εκπαιδευτική πράξη. Το βιβλίο δεν περιορίζεται στην παρουσίαση γενικών αρχών, αλλά προσφέρει στον εκπαιδευτικό συγκεκριμένες πορείες εργασίας, βιωματικές εμπειρίες, αφηγήσεις, παιχνίδια, διαλόγους, δραματοποιήσεις, εικαστικές δημιουργίες, συμβολικές αναπαραστάσεις και εργαλεία παρατήρησης και αξιολόγησης.

Οι προτάσεις αυτές δεν αποτελούν ένα άκαμπτο πρόγραμμα που πρέπει να ακολουθηθεί με τον ίδιο τρόπο σε κάθε τάξη. Μπορούν να προσαρμοστούν στην ηλικία των παιδιών, στις ανάγκες της ομάδας, στις δυνατότητες του σχολείου και στις πραγματικές συνθήκες της καθημερινής ζωής.

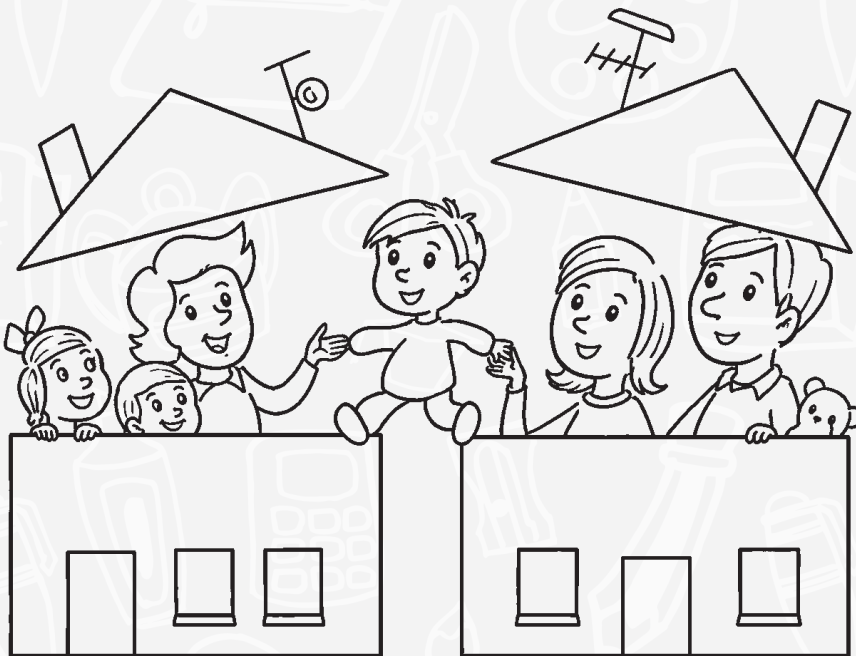
Γιατί κάθε παιδί εισέρχεται στο σχολείο με τη δική του ιστορία, τον δικό του ρυθμό, τις δικές του δυνατότητες και δυσκολίες. Και κάθε ομάδα διαμορφώνει τη δική της ταυτότητα.

Από την πρώτη συνάντηση μέχρι τη στιγμή που το παιδί θα μπορεί να πει «αυτό είναι το σχολείο μου», μεσολαβούν πολλές μικρές αλλά καθοριστικές κατακτήσεις. Η ασφάλεια, η εμπιστοσύνη, η αυτονομία, η συνεργασία και η ικανότητα δημιουργίας θετικών σχέσεων δεν εμφανίζονται αυτόματα. Καλλιεργούνται καθημερινά, μέσα από τον τρόπο με τον οποίο οργανώνουμε τον χώρο και τον χρόνο, συνοδεύουμε το παιδί, διαχειριζόμαστε την ομάδα και μετατρέπουμε κάθε εμπειρία σε ευκαιρία μάθησης.

Χτίζονται μαζί, από την πρώτη μέρα.

ΜΕΡΟΣ Α'

ΕΤΟΙΜΑΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΔΟΧΗ

Ο χώρος ως πρώτη εμπειρία υποδοχής

Γενικός στόχος

Να οργανωθεί ένας ήρεμος, πλούσιος σε ερεθίσματα και φιλόξενος χώρος, που θα διευκολύνει την πρώτη επαφή του παιδιού με το σχολικό περιβάλλον και θα το βοηθήσει να νιώσει ασφάλεια, συνέχεια και εμπιστοσύνη.

Παιδαγωγική αφετηρία

Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται ο σχολικός χώρος δεν είναι ουδέτερος. Δείχνει την παιδαγωγική πρόθεση του σχολείου και επηρεάζει ουσιαστικά τον τρόπο με τον οποίο το παιδί συναντά τους ανθρώπους, τα αντικείμενα, τις δραστηριότητες και τους ρυθμούς της σχολικής ζωής.

Ο χώρος αποκτά για το παιδί προσωπικό νόημα μέσα από σταθερά σημεία αναφοράς: πρόσωπα, αντικείμενα, γωνιές, διαδρομές, καθημερινές καταστάσεις. Όλα αυτά βοηθούν το παιδί να αισθανθεί συνέχεια ανάμεσα σε αυτό που γνωρίζει ήδη και σε αυτό που πρόκειται να ανακαλύψει.

Γι' αυτό δεν είναι παιδαγωγικά χρήσιμη ούτε η συνεχής αλλαγή και αποδόμηση του χώρου ούτε η μηχανική επανάληψη τυποποιημένων μορφών. Το σχολείο αποκτά πραγματική εκπαιδευτική αξία όταν οι χώροι και η επίπλωση δεν αφήνονται στην τύχη ή στον αυτοσχεδιασμό, αλλά οργανώνονται με σκοπό να διευκολύνουν τη συνάντηση του παιδιού με τους ανθρώπους, τα υλικά και το περιβάλλον.

Ο σχολικός χώρος, επομένως, δεν είναι απλώς το «περίβλημα» μέσα στο οποίο πραγματοποιούνται οι δραστηριότητες. Είναι βασικό στοιχείο της επικοινωνίας, της σχέσης, της μάθησης και της καθημερινής εμπειρίας του παιδιού.

Α. ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Θεωρητική ανάλυση και λειτουργικές προτάσεις

Η οργάνωση του σχολικού χώρου είναι σημαντικό να εξετάζεται από δύο πλευρές: από την πλευρά του παιδιού και από την πλευρά της παιδαγωγικής παρέμβασης.

1. Σε σχέση με το παιδί

Ο χώρος έχει για το παιδί διπλή αξία: συναισθηματική και γνωστική.

Δεν είναι μόνο μια αρχιτεκτονική πραγματικότητα. Είναι εικόνα, εμπειρία, μνήμη, φαντασία. Είναι ο τόπος όπου το παιδί κινείται ανάμεσα στο γνωστό και στο άγνωστο, δοκιμάζει τον εαυτό του, κοινωνικοποιείται, παίζει, παρατηρεί, δρα και εκφράζεται.

Μέσα στον σχολικό χώρο κάθε παιδί αρχίζει σταδιακά να χτίζει τη δική του σχέση με το περιβάλλον. Αναγνωρίζει σημεία, πρόσωπα, αντικείμενα και ρουτίνες. Έτσι, ο χώρος μετατρέπεται σε προσωπικό βίωμα και όχι απλώς σε τόπο παραμονής.

2. Σε σχέση με την παρέμβαση του εκπαιδευτικού

Για να λειτουργήσει ο σχολικός χώρος ως χώρος υποδοχής, ασφάλειας και δράσης, είναι απαραίτητο:

- ▶ να δημιουργείται ένα ασφαλές και φιλόξενο περιβάλλον, με επιλεγμένα οπτικά ερεθίσματα, όπως εικόνες, σχέδια, διαδρομές στο πάτωμα, χρώματα, αφίσες ή δημιουργίες των παιδιών·
- ▶ να επιλέγονται χρώματα, αντικείμενα, σχέδια και μορφές που συνδέονται με καταστάσεις με νόημα για τα παιδιά και λειτουργούν ως κίνητρο για συμμετοχή·
- ▶ να αποφεύγεται η υπερφόρτωση του χώρου με πολλά και ασύνδετα ερεθίσματα, γιατί μπορεί να δημιουργήσει αποπροσανατολισμό, σύγχυση ή υπερένταση·
- ▶ να υπάρχουν στοιχεία που παραπέμπουν στην οικογενειακή εμπειρία, ώστε να δημιουργείται μια συναισθηματική συνέχεια ανάμεσα στο σπίτι και στο σχολείο·
- ▶ να τίθενται στη διάθεση των παιδιών διαφορετικά αντικείμενα και παιδαγωγικά υλικά, δομημένα και μη, για ατομικό και ομαδικό παιχνίδι·
- ▶ να αντιμετωπίζεται η επίπλωση ως παιδαγωγικό εργαλείο και όχι απλώς ως πρακτικός εξοπλισμός. Τα έπιπλα-παιχνίδια, τα ράφια, οι χαμηλές βιβλιοθήκες και οι χώροι αποθήκευσης μπορούν να διευκολύνουν τη γνωριμία του παιδιού με το σχολικό περιβάλλον και να στηρίξουν την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων·
- ▶ να επιλέγονται έπιπλα ασφαλή, πολυλειτουργικά, εύχρηστα και κατάλληλα για την ηλικία των παιδιών·
- ▶ να χωρίζεται ένας πολύ μεγάλος χώρος σε μικρότερες, οργανωμένες ενότητες, πιο οικείες, ουσιαστικές και εύκολα αναγνωρίσιμες από τα παιδιά·

- ▶ να αποφεύγονται, όσο είναι δυνατόν, οι μεγάλοι αδιαφοροποιήτοι χώροι, που οδηγούν σε συνωστισμό και σε ανεξέλεγκτη κινητική δραστηριότητα.

Οργανωμένοι χώροι δραστηριοτήτων

Οι οργανωμένοι χώροι δραστηριοτήτων είναι χώροι, γωνιές ή επιμέρους σημεία της τάξης και του σχολείου που μπορούν να αξιοποιούνται για συγκεκριμένες μορφές δράσης. Δεν είναι απαραίτητο να αποτελούν ξεχωριστές αίθουσες ή μόνιμες κατασκευές. Μπορούν να οργανώνονται με απλό και ευέλικτο τρόπο, ανάλογα με τις ανάγκες, τις δυνατότητες και την πραγματικότητα κάθε σχολείου.

Η χρήση τους, ωστόσο, δεν πρέπει να είναι άκαμπτη. Αντίθετα, είναι σημαντικό να επιτρέπει ευέλικτη αξιοποίηση, ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας, τα ενδιαφέροντα των παιδιών και την καθημερινή ζωή της σχολικής κοινότητας.

Οι χωρικές αυτές ενότητες ορίζονται από τα υλικά, τα έπιπλα, τα αντικείμενα και τις δραστηριότητες που φιλοξενούν. Οργανώνονται έτσι ώστε να επιτρέπουν την ανάπτυξη συγκεκριμένων, αλλά όχι στενά περιορισμένων, δράσεων. Μπορούν επίσης να λειτουργήσουν ως κατάλληλα περιβάλλοντα για συνεργασία ανάμεσα σε τμήματα, για εργασία σε μικρές ή μεσαίες ομάδες και για πιο στοχευμένες παιδαγωγικές εμπειρίες.

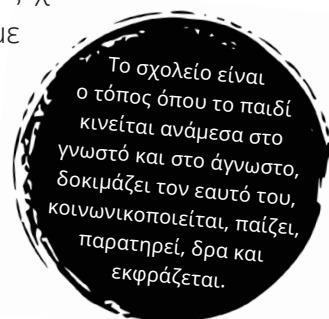
Στόχος τους είναι:

να εμβαθύνουν σε περιεχόμενα ενός συγκεκριμένου πεδίου εμπειρίας·

- ▶ να επεξεργάζονται ξανά, μέσα σε μεγαλύτερες ή διαφορετικές ομάδες, εμπειρίες που έχουν βιώσει στην οικογένεια και στο σχολικό πλαίσιο·
- ▶ να δοκιμάζουν και να διερευνούν διαφορετικές μορφές έκφρασης·
- ▶ να προσφέρονται περισσότερες ευκαιρίες ταύτισης, επικοινωνίας και διαπροσωπικής ανταλλαγής·
- ▶ να ικανοποιείται η ανάγκη του παιδιού για εξερεύνηση, αναζήτηση και ανακάλυψη·
- ▶ να γίνεται σεβαστό το ενδιαφέρον κάθε παιδιού, δίνοντάς του τη δυνατότητα να δρα σε διαφοροποιημένα περιβάλλοντα δραστηριοτήτων.

Ενδεικτικά, οι χώροι αυτοί μπορούν να υποστηρίξουν:

- ▶ λογικομαθηματικές και επιστημονικές δραστηριότητες·
- ▶ δραστηριότητες σε εξωτερικό χώρο, για άμεση επαφή με τη φυσική πραγματικότητα·
- ▶ κινητικές δραστηριότητες·
- ▶ γλωσσικές και επικοινωνιακές δραστηριότητες·

- » εκφραστικές δραστηριότητες, όπως ζωγραφική, χειρισμό υλικών, κατασκευές και θεατρικό παιχνίδι·
- » μουσικές δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να συνδέονται και με κινητικές δραστηριότητες.

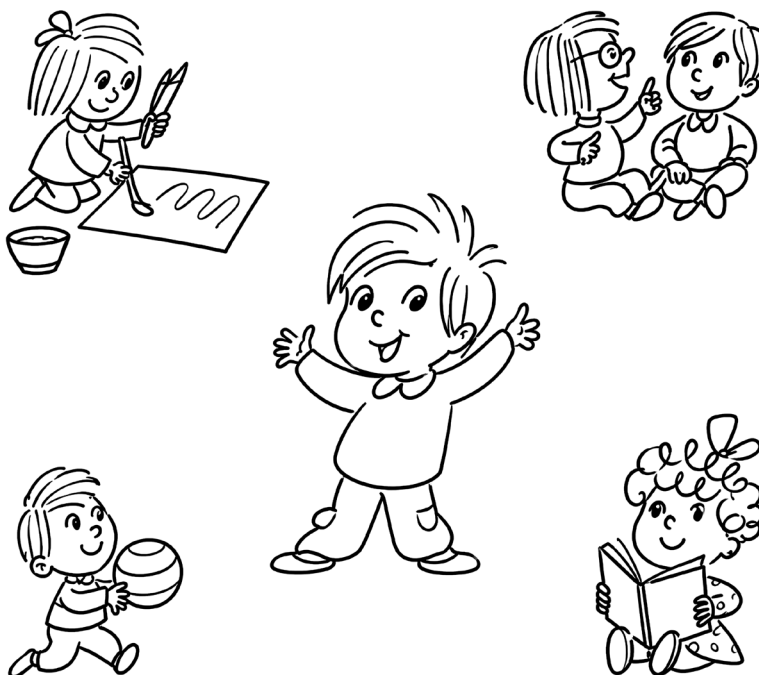
Β. ΧΩΡΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Παιδαγωγική βάση

Σε σχέση με τον ευρύτερο χώρο του σχολείου, ο χώρος του τμήματος είναι πιο συγκεντρωμένος, πιο οικείος και πιο άμεσα συνδεδεμένος με την καθημερινή ζωή της ομάδας.

Η σταθερή οργάνωση σε τμήματα συμβάλλει στη διατήρηση της συνέχειας των σχέσεων ανάμεσα στους ενήλικες και τα παιδιά, αλλά και ανάμεσα στα ίδια τα παιδιά. Περιορίζει τις συναισθηματικές δυσκολίες που μπορεί να προκαλούν οι συχνές και ξαφνικές αλλαγές, διευκολύνει τη διαδικασία ταύτισης και στηρίζει τη δημιουργία ενός συνεκτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, όπου οι χώροι, τα υλικά και οι δραστηριότητες συνδέονται μεταξύ τους.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι γωνιές παιχνιδιού αποτελούν οργανωμένες χωρικές ενότητες μέσα στο τμήμα. Έχουν έναν βαθμό αυτονομίας σε σχέση με το συνολικό περιβάλλον και λειτουργούν ως σταθερά σημεία αναφοράς για τα παιδιά, τόσο σε συναισθηματικό όσο και σε σχεσιακό επίπεδο.

Κριτήρια οργάνωσης των γωνιών παιχνιδιού

Η διαμόρφωση των γωνιών παιχνιδιού χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη ορισμένα βασικά κριτήρια:

- ▶ την ηλικία των παιδιών, η οποία επηρεάζει την επιλογή, τη μορφή και τη χρήση των χωρικών ενοτήτων που θα δημιουργηθούν·
- ▶ τη δυνατότητα ευέλικτης χρήσης του χώρου, ώστε οι γωνιές να μπορούν να τροποποιούνται ανάλογα με τα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και την εξέλιξη της ομάδας·
- ▶ την ανάπτυξη αυτόνομων δραστηριοτήτων, που δεν εξαρτώνται αποκλειστικά από την καθοδήγηση του ενήλικα, αλλά στηρίζονται στη διαπροσωπική ανταλλαγή μέσα σε μικρές ομάδες·
- ▶ την παιγνιώδη επεξεργασία των εμπειριών των παιδιών.

Είναι σημαντικό οι γωνιές να οργανώνονται με τρόπο που να ευνοεί τη συζήτηση, την ελεύθερη χρήση εικονογραφημένων βιβλίων, εικόνων και άλλων έντυπων ή οπτικών ερεθισμάτων, την ακρόαση και την αφήγηση ιστοριών με αξιοποίηση ηχογραφημένου ή ψηφιακού υλικού, το παιχνίδι, τη ζωγραφική, τον χειρισμό υλικών και την επιστημονική εξερεύνηση.

Ενδεικτικές γωνιές για παιδιά 3 ετών

Στο τμήμα των παιδιών 3 ετών μπορούν να διαμορφωθούν ενδεικτικά:

- ▶ η μαλακή γωνιά·
- ▶ η γωνιά του σπιτιού·
- ▶ η γωνιά της ζωγραφικής·
- ▶ η γωνιά χειρισμού υλικών και χαρτιού·
- ▶ η γωνιά των δομημένων παιχνιδιών·
- ▶ η γωνιά των παιχνιδιών με νερό, η οποία είναι καλό να τοποθετείται κοντά σε χώρο με νιπτήρες ή σε κατάλληλο βοηθητικό χώρο, ώστε να χρησιμοποιείται με ασφάλεια και λειτουργικότητα.

Ενδεικτικές γωνιές για παιδιά 4–5 ετών

Στο τμήμα των παιδιών 4–5 ετών μπορούν σταδιακά να εισαχθούν, παράλληλα με τις προηγούμενες γωνιές ή ως εναλλακτικές επιλογές:

- ▶ η γωνιά ανάγνωσης και πρώτης επαφής με σύμβολα, λέξεις και εικόνες, όπου είναι καλό να διατίθενται κάθε φορά βιβλία που συνδέονται με τα θέματα και τα ενδιαφέροντα που αναπτύσσονται στην ομάδα·
- ▶ η γωνιά της μικρής αγοράς·
- ▶ η γωνιά της μουσικής·

- » η γωνιά των μεταμφιέσεων και της δραματοποίησης·
- » η γωνιά διερεύνησης του περιβάλλοντος, συνδεδεμένη με τα θέματα που αναπτύσσονται στο αντίστοιχο πεδίο εμπειρίας. Μπορεί, για παράδειγμα, να πάρει τη μορφή γωνιάς κομμωτηρίου, μακέτας της γειτονιάς, του λιβαδιού ή της φάρμας που μόλις επισκέφθηκαν τα παιδιά·
- » η γωνιά του δομημένου παιδαγωγικού υλικού·
- » η γωνιά για την εμπύχωση κουκλοθεάτρου.

Σημείωση για την εφαρμογή

Από τις παραπάνω προτάσεις, κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει και να προσαρμόσει εκείνες που ανταποκρίνονται στη δική του παιδαγωγική, οργανωτική και χωρική πραγματικότητα.

Οι γωνιές μπορούν να οριοθετούνται και να προσωποποιούνται με σύμβολα, εικόνες, πινακίδες ή άλλα αναγνωρίσιμα σήματα, ώστε τα παιδιά να τις αναγνωρίζουν εύκολα, να τις συνδέουν με συγκεκριμένες δραστηριότητες και να κινούνται μέσα στον χώρο με μεγαλύτερη αυτονομία.

Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Χώροι που μπορούν να διαμορφωθούν στον εξωτερικό χώρο

Ο εξωτερικός χώρος του σχολείου χρειάζεται και αυτός προσεκτική οργάνωση. Είναι σκόπιμο να διαμορφώνονται στον κήπο ή στην αυλή ειδικές περιοχές δραστηριοτήτων και συγκέντρωσης, αντίστοιχες με εκείνες που προβλέπονται για τον εσωτερικό χώρο.

Με αυτόν τον τρόπο, ο υπαίθριος χώρος αποκτά πιο ουσιαστική και λειτουργική χρήση. Οι έξοδοι των παιδιών δεν περιορίζονται μόνο στις περιόδους καλού καιρού ούτε μόνο στο ελεύθερο παιχνίδι εκτόνωσης, αλλά μπορούν να συνδέονται με οργανωμένες δραστηριότητες, κατάλληλο εξοπλισμό και σαφείς παιδαγωγικούς στόχους.

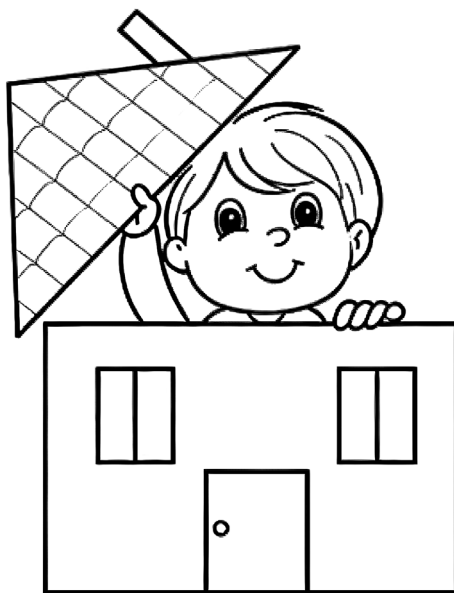
Παράλληλα, η επαφή με τη φυσική πραγματικότητα δίνει στο παιδί τη δυνατότητα να διευρύνει το πεδίο της εμπειρίας του. Στον εξωτερικό χώρο μπορεί να παρατηρεί άμεσα, να κινείται, να πειραματίζεται, να ανακαλύπτει και να έρχεται σε επαφή με ένα περιβάλλον πολυμορφικό, ανοιχτό και ευέλικτο.

Ανάμεσα στις πολλές πιθανές δραστηριότητες, μπορούν ενδεικτικά να διαμορφωθούν:

- » χώρος για κηπουρική·
- » χώρος για κινητικές δραστηριότητες·

- ▶ χώρος για γραφικές και ζωγραφικές δραστηριότητες·
- ▶ χώρος για δραστηριότητες με νερό·
- ▶ χώρος με άμμο·
- ▶ χώρος για παρατήρηση της φυσικής πραγματικότητας, όπου μπορεί να επιτρέπεται η χρήση απλών εργαλείων, όπως μεγεθυντικός φακός, βροχόμετρο, ανεμόμετρο και άλλα κατάλληλα υλικά παρατήρησης.

Ο εξωτερικός χώρος, όταν οργανώνεται με πρόθεση και φροντίδα, δε λειτουργεί μόνο ως χώρος διαλείμματος. Γίνεται προέκταση της τάξης, χώρος εμπειρίας, εξερεύνησης, συνεργασίας και μάθησης.

Ο αποχωρισμός και η σχέση με την οικογένεια

Γενικοί στόχοι

- ▶ Να μεταδοθούν στο παιδί μηνύματα καθησυχασμού, ασφάλειας και επιβράβευσης.
- ▶ Να αναζητηθούν κατάλληλοι τρόποι για την έναρξη μιας γόνιμης συνεργασίας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια.

Παιδαγωγική αφετηρία

Το περιβάλλον και η υποδοχή αποτελούν ένα ιδιαίτερα σημαντικό σημείο συνάντησης ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια. Μέσα από αυτή την πρώτη επαφή μπορούν να δημιουργηθούν πολύτιμες ευκαιρίες γνωριμίας, επικοινωνίας και συνεργασίας, που είναι καλό να καλλιεργούνται ήδη πριν από την έναρξη της καθημερινής φοίτησης των μικρών παιδιών.

Α. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΕΙΣΟΔΟΥ

Η είσοδος είναι το πρώτο περιβάλλον που συναντά το παιδί μπαίνοντας στο σχολείο. Γι' αυτό αποκτά ιδιαίτερη φυσιολογμία: είναι χώρος υποδοχής, αλλά και χώρος στον οποίο συνεχίζεται η σχέση γονέα-παιδιού, μέσα σε μια ευχάριστη ατμόσφαιρα καλωσορίσματος.

Κατά τη διαμόρφωση της εισόδου δεν πρέπει, επομένως, να παραμελούνται μικρές φροντίδες και παιδαγωγικές επιλογές που κάνουν την κατάσταση πιο καθησυχαστική και ελκυστική για το παιδί.

Είναι σημαντικό το ενδιαφέρον του παιδιού να στρέφεται σε στοιχεία που του προκαλούν οικειότητα, περιέργεια και διάθεση προσέγγισης. Τέτοια στοιχεία μπορεί να είναι:

- ▶ εικόνες, μορφές ή ήρωες από αγαπημένα εικονογραφημένα βιβλία, παραμύθια και ιστορίες που είναι οικείες στα παιδιά·
- ▶ πρόσωπα, σύμβολα ή απλές εικονογραφημένες σκηνές που συνδέονται με την καθημερινή ζωή του σχολείου·
- ▶ μηνύματα καλωσορίσματος φτιαγμένα με ζωντανό και ελκυστικό τρόπο, με εικόνες, σύντομες φράσεις ή στοιχεία που θυμίζουν τη γλώσσα των παιδικών βιβλίων και των κόμικς·
- ▶ χρωματιστά αυτοκόλλητα ίχνη, σχήματα ή μικρά σύμβολα που σχηματίζουν στο πάτωμα μια μικρή διαδρομή·

» παιχνίδια, βιβλία και παιδαγωγικά υλικά τοποθετημένα με κατάλληλο τρόπο·

» μικρά σημεία ενδιαφέροντος που προσκαλούν το παιδί να σταθεί, να κοιτάξει, να πλησιάσει και να αρχίσει να ανακαλύπτει τον χώρο.

Η είσοδος δεν πρέπει να θεωρείται μόνο ως χώρος διέλευσης ή ως ένας ξένος, απρόσωπος χώρος. Αντίθετα, μπορεί να αποτελέσει το πρώτο σημείο συνάντησης και σχέσης ανάμεσα στο παιδί και τον ενήλικα, αλλά και ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τον γονέα.

Σταδιακά, η είσοδος μπορεί να μετατραπεί σε έναν χώρο πιο σταθερής παρουσίας και δραστηριότητας, ο οποίος δεν εξυπηρετεί μόνο τη μετάβαση προς την τάξη, αλλά συμβάλλει ενεργά στην αίσθηση ασφάλειας και στην πρώτη σύνδεση του παιδιού με το σχολείο.

Β. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Σχέσεις σχολείου-οικογένειας

Το θέμα των σχέσεων σχολείου-οικογένειας είναι ευρύ και διαρκώς ανοιχτό. Εδώ εξετάζεται μέσα από την ειδικότερη οπτική της φάσης υποδοχής και ένταξης του παιδιού στο σχολείο, χωρίς να επιχειρείται πλήρης ανάλυση όλων των πλευρών του.

Στο πλαίσιο της σχολικής ζωής, η εποικοδομητική παρουσία των γονέων

στο σχολείο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα των εκπαιδευτικών να δημιουργούν ουσιαστική επικοινωνία με την οικογένεια.

Γι' αυτό, πριν ακόμη καθοριστούν οι συναντήσεις με τους γονείς, είναι σκόπιμο να προβλεφθούν συλλογικά οι τρόποι με τους οποίους αυτές θα οργανωθούν και θα διεξαχθούν.

Χρειάζεται να οριστούν:

- ▶ η δυναμική που μπορεί να αναπτυχθεί κατά τη συνάντηση, δηλαδή τι λέμε και πώς το λέμε·
- ▶ οι στάσεις και οι μορφές συμμετοχής που ζητούνται από τους γονείς·
- ▶ ο τρόπος προσέγγισης και επικοινωνίας με τους γονείς, ώστε να δημιουργηθεί μια ισοτίμη σχέση ανάμεσα σε ενήλικες που συμμετέχουν στο ίδιο εκπαιδευτικό έργο·
- ▶ η στάση και ο τρόπος απάντησης απέναντι σε παρεμβάσεις αντιπαραθετικές, προσωπικές ή σχετικές με το θέμα.

Χρειάζεται επίσης να διευκρινιστεί:

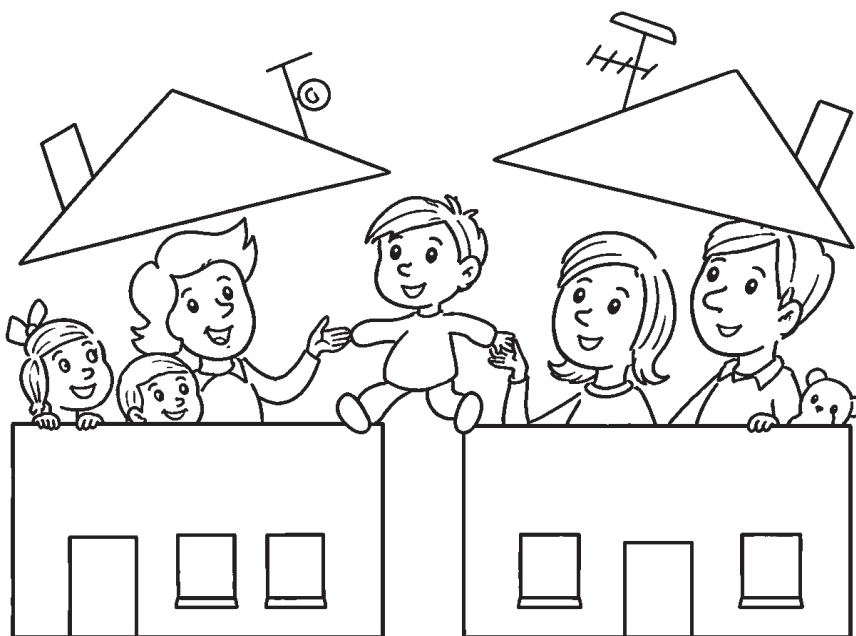
- ▶ ποια εικόνα θέλουμε να μεταδώσουμε για το σχολικό ίδρυμα, ως περιβάλλον ανοιχτό στην κοινωνική πραγματικότητα·
- ▶ ποια είναι η εκπαιδευτική λειτουργία του παιδικού σταθμού ή του νηπιαγωγείου·
- ▶ ποια είναι η λογική και το νόημα του τρόπου υποδοχής που εφαρμόζεται στο σχολείο·
- ▶ με ποιον τρόπο η υποδοχή μπορεί να ευνοήσει τη σταδιακή ένταξη του παιδιού στο νέο περιβάλλον·
- ▶ με ποιον τρόπο μπορεί, ταυτόχρονα, να μειώσει τις αγωνίες της οικογένειας.

Είναι σημαντικό να αξιολογηθούν:

- ▶ οι αγωνίες, οι σκέψεις και οι φαντασιώσεις του παιδιού και της οικογένειας πριν από την είσοδο στο σχολείο·
- ▶ τα συναισθήματα που συνδέονται με τον αποχωρισμό·
- ▶ τα βιώματα του γονέα απέναντι στον εκπαιδευτικό και στο σχολείο, όπως αυτά αντανakλώνται στη μεταξύ τους σχέση·
- ▶ η ανάγκη ανταλλαγής πληροφοριών ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια.

Σε προσωπικό επίπεδο, οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να αναγνωρίζουν:

- ▶ τους μηχανισμούς ταύτισης με τη μητέρα ή, ευρύτερα, με τον γονέα που συνοδεύει το παιδί, καθώς και την ανάγκη κατανόησης της κατάστασής του·

- » το ιδανικό πρότυπο γονέα που μπορεί να έχουν οι ίδιοι και με το οποίο, συνειδητά ή ασυνείδητα, συγκρίνουν τον πραγματικό γονέα·
- » τις προσωπικές προσδοκίες τους απέναντι στους γονείς και στα παιδιά·
- » τα κριτήρια αξιολόγησης που υιοθετούν, δηλαδή ποια χαρακτηριστικά θεωρούν ότι έχει μια «καλή μητέρα» ή ένας «καλός γονέας» και ποιες στάσεις εκλαμβάνουν, αντίθετα, ως αρνητικές απέναντι στον εκπαιδευτικό και στο σχολικό ίδρυμα·
- » τους ασυνείδητους μηχανισμούς μετατόπισης και προβολής προς τον γονέα, που μπορεί να υιοθετεί ο εκπαιδευτικός και οι οποίοι μπορεί να συνδέονται με εσωτερικές οργανωτικές δυσκολίες, ζητήματα διαχείρισης ή δυσκολίες που αφορούν την ανάπτυξη του παιδιού.

Σε κάθε περίπτωση, χρειάζεται να λαμβάνεται υπόψη ότι η διαθεσιμότητα του εκπαιδευτικού ευνοεί τη δημιουργία μιας καλής σχέσης. Η διαθεσιμότητα αυτή δεν σημαίνει απουσία ορίων, αλλά προθυμία για ακρόαση, σαφή επικοινωνία, σταθερή στάση και σεβασμό στον ρόλο του γονέα.

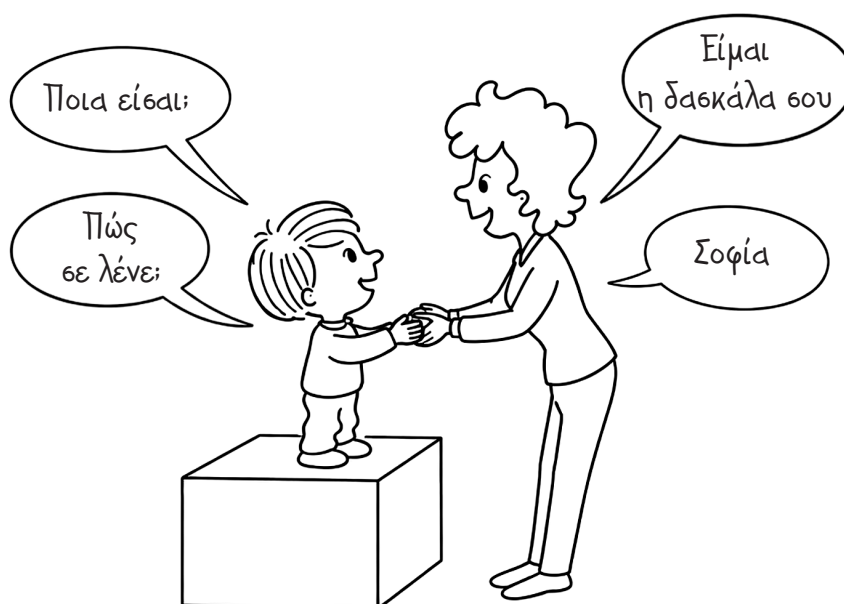
Είναι σκόπιμο, πέρα από τη γενική συνέλευση, οι εκπαιδευτικοί του τμήματος να οργανώνουν ένα πρόγραμμα συναντήσεων με τους γονείς, ώστε:

- » να δημιουργηθεί μια ευκαιρία αμοιβαίας γνωριμίας σε πιο περιορισμένο πλαίσιο·
- » να γνωρίσουν κάθε παιδί και την οικογένειά του·
- » να εντοπίσουν τις προσδοκίες των γονέων σε σχέση με το παιδί τους·
- » να γνωρίσουν τις προσδοκίες των γονέων απέναντι στο σχολείο·
- » να τεθούν οι βάσεις για τη δημιουργία μιας σχέσης εμπιστοσύνης.

Ιδιαίτερη φροντίδα χρειάζονται οι καταστάσεις που συνδέονται με δύσκολες οικογενειακές σχέσεις ή με συνθήκες αυξημένης ευαλωτότητας. Η φροντίδα αυτή πρέπει πάντοτε να συνδέεται με την προσπάθεια διαμόρφωσης των προϋποθέσεων για μια αποτελεσματική συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια.

Γ. Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Ο εκπαιδευτικός διευκολύνει τον σταδιακό αποχωρισμό του παιδιού από τους γονείς. Δεν επιδιώκει να αντικαταστήσει τον γονέα, αλλά να λειτουργήσει ως σταθερό πρόσωπο αναφοράς, που προσφέρει στο παιδί ασφάλεια, διαθεσιμότητα και εμπιστοσύνη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί:

- ▶ καλλιεργώντας μια ιδιαίτερη σχέση παιδιού-ενήλικα/εκπαιδευτικού·
- ▶ διαμορφώνοντας ένα περιβάλλον πλούσιο σε σημαντικά αντιληπτικά ερεθίσματα·
- ▶ παρακινώντας το παιδί να αλληλοεπιδράσει σταδιακά με το νέο περιβάλλον·
- ▶ βοηθώντας το να αντιμετωπίσει το άγχος του αποχωρισμού·
- ▶ λειτουργώντας ως πρόσωπο αναφοράς και όχι ως πρόσωπο που αντικαθιστά τους γονείς·
- ▶ αποφεύγοντας επαφές και στάσεις πιεστικές ή υπερβολικά παρεμβατικές·
- ▶ δημιουργώντας ευκαιρίες σταδιακής και ολοένα στενότερης προσέγγισης, ακόμη και μέσα από τη μη λεκτική επικοινωνία·

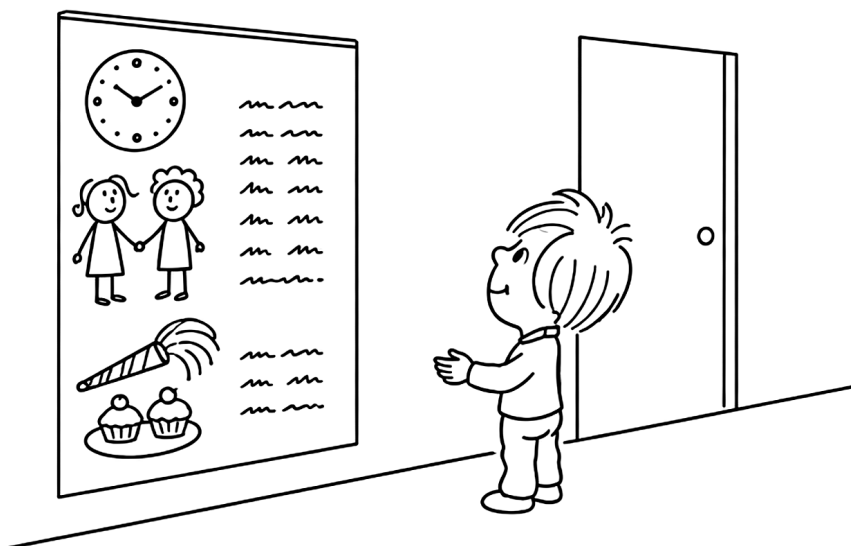
- » χρησιμοποιώντας χαμόγελα, προσκλήσεις, νοήματα, σύντομες επαφές και ήρεμες κινήσεις·
- » δίνοντας προσοχή στα μηνύματα του παιδιού με στοργικό και διακριτικό τρόπο·
- » οργανώνοντας τον χώρο με υλικά και παιχνίδια, ατομικά και συλλογικά, που προσκαλούν το παιδί να «ανακαλύψει» το σχολείο·
- » ενθαρρύνοντας και καθοδηγώντας την εμπειρία με λιγότερο κατευθυντικό τρόπο για τα παιδιά 4-5 ετών και με πιο άμεση καθοδήγηση, οδηγίες και ερεθίσματα για τα παιδιά 3 ετών.

Σε αυτή τη στιγμή είναι ιδιαίτερα αναγκαίο να διαμορφώνεται ένα περιβάλλον όπου τα πρόσωπα, τα αντικείμενα και οι καταστάσεις με τα οποία έρχεται σε επαφή το παιδί δεν του επιβάλλουν προκαθορισμένους και άκαμπτους τρόπους σχέσης και λειτουργίας. Αντίθετα, χρειάζεται να του προσφέρουν τη δυνατότητα μιας προσωπικής, ζωντανής και σταδιακά πιο αυτόνομης σχέσης με το σχολικό περιβάλλον.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και ο σεβασμός στον προσωπικό χρόνο κάθε παιδιού. Ο αποχωρισμός δεν βιώνεται από όλα τα παιδιά με τον ίδιο τρόπο ούτε με τον ίδιο ρυθμό. Κάποια παιδιά πλησιάζουν πιο εύκολα, ενώ άλλα χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να παρατηρήσουν, να διστάσουν, να επιστρέψουν στον γονέα και να δοκιμάσουν ξανά.

Δ. Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΓΟΝΕΑ

Ο εκπαιδευτικός προσκαλεί τους γονείς στη συμμετοχή και στη συνεργασία, λειτουργώντας ως σταθερό πρόσωπο αναφοράς, διαθέσιμο για διάλογο, διευκρινίσεις και καθησυχασμό.

Ο εκπαιδευτικός στηρίζει τη συνεργασία με τους γονείς:

- ▶▶ εμπλέκοντάς τους στη διαδικασία ένταξης·
- ▶▶ παρουσιάζοντας το σχολικό περιβάλλον·
- ▶▶ ενημερώνοντάς τους για τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και τον παιδαγωγικό προσανατολισμό του σχολείου·
- ▶▶ τεκμηριώνοντας τις σχολικές εμπειρίες με τρόπο εύκολα κατανοητό·
- ▶▶ ανακοινώνοντας, μέσω αφισών αναρτημένων στους τοίχους της εισόδου, τις πληροφορίες που αφορούν το σχολείο, όπως ωράρια, συναντήσεις, γιορτές, έξοδοι κ.ά·
- ▶▶ χρησιμοποιώντας γλώσσα καθαρή και εύκολα κατανοητή.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΠΑΙΝΟΥΜΕ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ

